

SUOMEN PÄIVÄLEHDISTÖN »MUUT LEHDET»-OSASTOT

Erkki Teikari

Johdanto

Lehtikuolema on herättänyt esiin kysymyksen lehdistökeskustelun vähenemisestä ja sen vaikutuksista demokratiaan maassamme. Neljäntäkymmentä vuotta onkin sanomalehtien joukosta sotien jälkeisenä aikana sortunut, mutta missä määrin tämä tapahtumasarja on vaikuttanut nimenomaan demokratiaan, on toistaiseksi selvittämätön asia. Muut osallistumisen ja tiedonvälityksen muodot ovat saattaneet korvata nämä menetykset.

Lehdistökeskustelun laajuudella tarkoitetaan tällöin erilaisten mielipiteiden esille tulon mahdollisuutta lehdistön piirissä. Yksi lehdistön perustehtävistä onkin juuri mielipiteiden esittäminen. Jos taas keskustelu käsitetään myös tässä sen normaalissa konkreettisesti merkityksessä, ei keskusteluna voida oikeastaan pitää sitä, että lehdet ilmaisevat käsityksensä esimerkiksi jostakin atomivoimalakysymyksestä, vaan keskustelua syntyy vasta, kun lehdet esittävät kysymyksiä ja antavat vastauksia toisilleen päivänkysymyksiä tarkastellessaan.

Tällaista keskustelua näkeekin päivittäin lehtien mielipideartikkeleissa. Keskustelua voi syntyä muutamien alakertanimimerkkien välille, ja se saattaa joskus jatkua pitkäänkin. Seuraavathan lehdet tarkoin toistensa tulkintoja erilaisista asioista. Toimituksen »oman» mielipideaineiston lisäksi kuuluu lähes kaikkien päivälehtiemme mielipidesivuille Skandinavian lehtien tapaan ns. »muut lehdet»-osasto. Siinä keskustelu ei ole sattumanvaraista, vaan se perustuu nimenomaan usean lehden mielipiteiden esittämiseen.

Paljon kuitenkin riippuu lehdestä itsestään, kuinka k e s k u s t e l e v a tästä osastosta saadaan. Muutamit lehdet jo osaston yleisotsikossa (vinjetissä) pyrkivät viittaamaan juuri keskusteluun (»Lehdistö keskustelee», »Dagens diskussion», »Puheen aiheita») tai ainakin useiden mielipiteiden esittämiseen (»Kannanotot», »Andras mening», »Suuntaan ja toiseen»). Useimmiten tyydytään osaston vinjetinä käyttämään vain sanoja »muut lehdet» tai mainitsemaan osaston tekemisessä tärkeät työkalut (»Saksilla», »Saksittua»). Joskus osasto voi olla aivan ilmeisesti otsikkoa (Jakobstads Tidning).

Kuitenkin osaston toimittamistapa eikä sen vinjetti määrää, millaisen luonteen »muut lehdet»-osasto saa. Useimmiten toisesta lehdestä saksittuun sitaattiin liitetään muutaman rivin selvitys koko lainattavan kirjoituksen aihepiiristä ja joskus myös oma mielipide asiasta joko lainauksen edelle tai sen jälkeen. Tavallisesti edellisen päivän muutamaa pääaihetta koskettelevat lainaukset taitetaan kokoavien otsikoiden alle. Typografisin keinoin erotetaan oma ja lainattu aines selvästi toisistaan. Osaston yhtenäisyyttä ja myös keskustelun tuntua lisäävänä käytetään joskus (esim. Hufvudstadsbladet) osaston alkuun sijoitettavaa kokoavaa esitystä siitä, mitä aiheita lehdet edellisenä päivänä ovat käsitelleet.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut seuraavien kohteiden selvittäminen: a) mitä lehtiä eri poliittisten puolueiden kannattajiin tai riippumattomiin lukeutuvat lehdet lainaavat, b) kuinka paljon kommentoissa esitetään myös omia mielipiteitä ja miten ne suuntautuvat, c) mitkä lehtiryhmistä ja puolueiden päälehdistä ovat eniten lainattuja ja d) millaisia aiheita lainaukset käsittelevät.

Tutkitut lehdet

Tutkittavien lehtien valinnassa päädyttiin harkintaotokseen. Suomen päivälehdistä jaettiin ensin toisaalta kielellisin toisaalta poliittisin perustein kuuteen ryhmään: 1) suomenkieliset riippumattomat lehdet, 2) ruotsinkieliset lehdet, 3) kokoomuksen, 4) keskustapuolueen, 5) sosiaalidemokraattisen puolueen ja 6) kansandemokraattisen liiton/kommunistisen puolueen äänenkannattajat. (Tpsl:n Päivän Sanomat muodostaa seitsemännen »ryhmän»). Kustakin ryhmästä päätettiin ottaa tutkimuksen kohteiksi viisi levikiltään suurinta lehteä. Muutamien ryhmien kohdalla tämä merkitsi sitä, että yli puolet perusjoukosta (kokoomuksella ja Skdl:llä on 8 lehteä) tuli mukaan, joidenkin osalta tuloksena oli runsaan kolmanneksen mukana olo (kp. ja ruotsalaiset).

Kokoomuksen ja keskustapuolueen lehdistöistä tämä poiminta kävikin vaikeuksitta päinsä, mutta riippumattomien ryhmässä Ilta-Sanomilla ei ole »muut lehdet»-osastoa ollenkaan, joten sen tilalle otettiin suuruusjärjestyksessä seuraava, Hämeen Sanomat. Kommunisisessa lehtiryhmässä kuusipäiväinen Uusi Päivä otettiin hieman suuremman, mutta harvemmin ilmeistyvän Kansan Sanan tilalle, ja ruotsinkielisessä ryhmässä jouduttiin teknisistä syistä Västra Nyland korvaamaan jonkin verran pienemmällä Jakobstads Tidningillä. Lisäksi kuusipäiväinen Åbo Underrättelser pantiin vain kolmipäiväisen Borgåbladetin sijaan.

Sosiaalidemokraattisessa ryhmässä valittiin kolmen suurimman lisäksi kahdeksi muuksi edustajaksi viiden likimain yhtä suuren lehden muodosta-

masta ryhmästä kuusipäiväiset Uusi Aika ja Hämeen Kansa kolmipäiväisten Pohjolan Työn, Pohjanmaan Kansan ja Pohjois-Karjalan pudottua pois. »Muut lehdet»-osaston puuttuminen Hämeen Kansasta toi sen tilalle vielä kuusipäiväisen Turun Päivälehden. Näin tutkimus kohdistui 31 lehden »muut lehdet»-osastoihin.

Periaatteena on ollut poikkileikkauksen tekeminen suurimpien lehtien käytännöstä »muut lehdet»-osastoa luodessaan. Näin myös tutkittavan ajan suhteen päädyttiin yhtenäiseen, mahdollisimman »tuoreeseen» ajan-kohtaan, jolloin tutkimusaineistoksi otettiin kahden viikon aikana 21. 7.—3. 8. 1968 ilmestyneet lehtien numerot. Oheinen luettelo ilmoittaa otokseen tulleet lehdet, kunkin ilmestymispaikan, täysiksi sadoiksi pyöristetyn levikin, lainausten kokonaismäärän sekä keskimääräisen lainausten määrän kutakin ko. lehden »muut lehdet»-osastoa kohti. Lehdet on myös jaettu ryhmiin siten, että ensimmäisinä ovat riippumattomat, sitten ruotsinkieliset, joista Vasabladetia, Jakobstads Tidningiä ja Ådo Underrättelseriä voidaan pitää enemmän tai vähemmän ruotsalaisen kansanpuolueen äänenkannattajina, edelleen kokoomuksen, keskustapuolueen, sosiaalidemokraattisen puolueen, kansandemokraattien/kommunistien äänenkannattajat ja viimeisenä Tpsl:n ainoa lehti. Uuden Ajan, Turun Päivälehden, Uuden Päivän ja Hämeen Yhteistyön levikit ovat tarkastamattomia.

Lehden nimi	Ilm.paikka	Levikki	Lain. määrä	Lain./osasto
Helsingin Sanomat	Helsinki	265 000	52	4,0
Turun Sanomat	Turku	95 000	42	3,0
Kaleva	Oulu	56 000	60	4,3
Etelä-Suomen Sanomat	Lahti	42 700	66	4,7
Hämeen Sanomat	Hämeenlinna	22 000	31	2,6
			251	* 3,7
Hufvudstadsbladet	Helsinki	51 400(A)	77	5,5
Vasabladet	Vaasa	20 300	43	3,6
Nya Pressen	Helsinki	12 600	34	3,1
Jakobstads Tidning	Pietarsaari	8 400	48	4,0
Åbo Underrättelser	Turku	6 700	30	2,5
			232	* 3,8
Aamulehti	Tampere	99 600	75	5,4
Uusi Suomi	Helsinki	90 100	107	7,6
Vaasa	Vaasa	57 500	64	5,3
Satakunnan Kansa	Pori	48 100	41	3,4
Karjalainen	Joensuu	42 200	47	3,4
			334	* 5,1

Savon Sanomat	Kuopio	57 200	44	3,7
Keskisuomalainen	Jyväskylä	52 300	61	4,4
Suomenmaa	Helsinki	33 200	79	6,6
Ilkka	Seinäjoki	28 000	47	3,9
Pohjolan Sanomat	Kemi	27 500	46	4,2
			277	* 4,5
Suomen Sosialidemokraatti	Helsinki	41 000	82	5,9
Kansan Lehti	Tampere	16 200	67	5,6
Eteenpäin	Kotka	9 500	41	3,4
Uusi Aika	Pori	8 500	41	3,4
Turun Päivälehti	Turku	5 900	60	5,0
			291	* 4,7
Kansan Uutiset	Helsinki	57 500	72	5,1
Kansan Tahto	Oulu	20 300	53	4,4
Satakunnan Työ	Pori	10 100	14(3-p)	2,8
Hämeen Yhteistyö	Tampere	10 000	46	3,8
Uusi Päivä	Turku	6 500	40	3,3
			225	* 4,1
Päivän Sanomat	Helsinki	23 900	89	6,4

* Luku osoittaa lainausten määrän yhtä »muut lehdet»-osastoa kohti koko lehtiryhmässä.

Suurin »muut lehdet»-osasto on Uudella Suomella (107—7,6), josta toisena oleva Suomenmaa jää selvästi (6,6). Seuraavina ovat Päivän Sanomat, Suomen Sosialidemokraatti ja Kansan Lehti.

Viitteitä lehtien poliittisuudesta antanee osaltaan »muut lehdet»-osastokin. Tämän mukaan kussakin puoluelehtiryhmässä pää-äänenkannattaja on innokkain muiden lehtien lainaaja ja tässä suhteessa eniten politiikasta kiinnostunut.

Vähiten mielenkiintoa »muut lehdet»-osastolleen näyttävät uhraavan Åbo Underrättelser, riippumaton Hämeen Sanomat, kommunistien Satakunnan Työ ja riippumaton Turun Sanomat. Myös lehtiryhmittäin tarkastellen riippumattomien ryhmän »muut lehdet»-osastot ovat suppeimpia, sitten seuraavat ruotsalaiset. Eniten lehtilainauksia tekevät kokoomuksen lehdet.

Lainausten valinta

Lehtien valintatapoja selvitettiin luokittelemalla lainaukset 14 ryhmään sen mukaan, mistä ne oli valittu. Lehtien yhtenä lainauskriteerinä on tietenkin lainattavan kirjoituksen aihe, mutta kuten tuonempana esiteltävä

lainausten aiheuokitus osoittaa, eivät lainausten aihepiirit ole kovinkaan kirjavia. Päivittäinen artikkelien aihevalinta seuraa melko tarkoin päivän politiikkaa, ja huomattava yleis- tai talouspoliittinen tapahtuma saa myös artikkelimiehet eri lehdissä kiinnittämään siihen huomionsa.

Voidaan siis olettaa, että lehtien valintaan »muut lehdet»-osastoa tehtäessä vaikuttaa ensi kädessä lainattavan lehden puoluekanta, sen mielipiteet ja asennoituminen kuhunkin asiaan päivittäin. Taulukossa 1 on esitetty kuuden tutkittavan lehtiryhmän ja Päivän Sanomain »muut lehdet»-osastois- saan tekemien lainausten prosentuaalinen jakautuminen 14 luokkaan. Pysyivät siis ilmaisevat sen, kuinka usein esimerkiksi riippumattomien ryhmä on lainannut riippumattomia, ruotsinkielisiä lehtiä jne.

Taulukko 1 Lehtiryhmien (ja Päivän Sanomain) »muut lehdet»-osasto- jen lainausten prosentuaalinen jakautuminen.

	riipp.	ruots.	kok.	kes.p.	sos.dem.	komm.	Päiv.San.
riippumatt.	28,7	9,9	36,5	24,5	22,3	14,2	22,5
ruotsinkiel.	3,2	50,0	1,5	2,2	3,1	0	0
kokoom. lehd.	21,8	4,7	25,7	19,1	17,2	11,6	12,4
keskustap.	18,7	4,7	13,6	17,7	16,5	14,2	16,8
sos.dem.	13,6	6,6	9,7	15,5	22,3	23,2	15,7
komm.	2,4	4,3	4,2	11,2	14,4	24,4	21,3
Päiv. Sanomat	1,6	2,6	2,1	5,1	1,7	12,0	—
Suom. Uutiset	0,8	0	0,3	0	0,4	0	0
suom. aikakausl.	5,2	8,6	3,4	1,4	1,4	0,4	9,0
ulkom. sanomal.	0	6,9	0	0	0	0	0
ulkom. aikak.l.	0	1,7	0	0	0	0	0
Maaseud. Tulev.	2,8	0	2,7	2,2	0,7	0	2,3
Kotimaa	0,4	0	0,3	0,7	0	0	0
Sana	0,8	0	0	0,4	0	0	0
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ylivoimaisesti selvimpinä oman ryhmän suosijoina esiintyvät Suomen ruotsinkieliset lehdet, joiden »muut lehdet»-osastojen lainauksista joka toinen otetaan omasta ryhmästä. Tässä vaikuttaa todennäköisesti kielimuuri enemmän kuin poliittinen suosituvuus, sillä eri puolueiden lehdet saavat tilaa ruotsinkielisissä melko tasaisesti joskin vähän. Tämä lehtiryhmä on ainoa, joka siteeraa ulkomaisia sanomalehtiä »muut lehdet»-osastoissaan, ja nämä lehdet ovat poikkeuksetta ruotsinmaalaisia.

Kielimuuri vaikuttaa myös toisinpäin. Kommunistinen ryhmä ei lainaa ruotsinkielisiä ollenkaan, ja muissakin ryhmissä on ruotsinkielinen lehdistö erittäin vähän lainattu. Kielellisen enemmän kuin poliittisen muurin vai-

kutus näinpäin ajatellen on aivan ilmeinen, sillä esimerkiksi Skdl/Skp:n lehdistö ottaa lainauksistaan 11,6 prosenttia kokoomuslehdistöstä, mutta jättää ruotsalaiset lainaamatta.

Ruotsinkielisten ryhmässä eniten oman ryhmän lehtiä käytti Åbo Underrettelser (70 %). Lähes samaan prosenttimäärään (68,8 %) päätyi Jakobstads Tidning. Vasabladet taas otti Suomen ruotsinkielisistä lehdistä 46,5 prosenttia lainauksistaan, mutta Ruotsin sanomalehdet käsittivät lisäksi 23,3, ja Ruotsin aikakauslehdet 2,3 prosenttia sen lainausten kokonaismäärästä. Eniten suomalaista tässä ryhmässä suosi Nya Pressen, jonka lainauksista oman ryhmän lehdet käsittivät 23,5 prosenttia ja joka ei lainannut Ruotsin lehtiä ollenkaan.

Riippumattomien lehtien lehtivalinta on huomattavasti tasaisempi kuin ruotsinkielisten, joskin myös ne suosivat eniten samaan ryhmään kuuluvia lehtiä (28,7 %). Seuraavat sijat tämän ryhmän lehtien »muut lehdet»-osastoissa vievät kokoomuksen ja keskustapuolueen lehdistöt, kun taas kommunistilehdistö ja Päivän Sanomat jäävät näissä lehdissä pienemmille prosenttiluvuille kuin missään muussa tutkituista lehtiryhmistä.

Viidestä tutkimukseen otetusta riippumattomasta sanomalehdestä samansuuntaisille eli riippumattomille antoi eniten tilaa Etelä-Suomen Sanomat (39,4 %), kun taas Kaleva suosi erityisesti keskustapuolueen lehtiä (30 %) jättäen oman ryhmänsä osuuden tästä lähes puoleen. Kaleva suosi myös kommunistilehdistöä muita enemmän (8,4 %). Hämeen Sanomat lainasi sekä riippumattomia että kokoomuslehtiä 35,5 prosenttia kaikista lainauksistaan. Myös Turun Sanomat ja Helsingin Sanomat jakoivat suosituimman aseman näiden kahden ryhmän kesken, mutta jälkimmäinen käytti myös sosiaalidemokraattisia lehtiä yhtä paljon kuin kahta edellä mainittua ryhmää (21,2 %). Kommunistilehtiä Helsingin Sanomat ei tutkimusaikana lainannut ollenkaan. Turun Sanomat lainasi huomattavasti kotimaisia aikakauslehtiä (11,9 %) ja Maaseudun Tulevaisuutta (7,2 %).

Skdl/Skp:n lehdistö on kolmas lehtiryhmä, joka antaa »omilleen» eniten tilaa (24,4 %). Toiseksi eniten se lainaa sosiaalidemokraattista lehdistöä (23,2 %). Myös Päivän Sanomat saa tässä ryhmässä runsaasti huomiota (12 %), onhan muistettava, että tällöin lainataan vain yhtä lehteä, kun esimerkiksi keskustapuolueen lehtiä lainattaessa valintamahdollisuuksia on 14. Skdl/Skp:n lehtien »muut lehdet»-osastot ovat siist huomattavan vasemmistolaisia. Kommunistilehdet lainaavat kuitenkin enemmän riippumattomia sekä keskustapuolueen ja kokoomuksen lehtiä kuin nämä kommunistilehtiä, joiden osastoissa pysytään melko tiukasti suomenkielisten päivälehtien parissa.

Kommunistisen lehdistön ryhmässä eri lehtien lainaustavat muistuttavat huomattavan paljon toisiaan. Kaikkien viiden kohdalla oman puolueen

äänenkannattajista otettujen lainausten suhteelliset osuudet pysyvät 22 ja 29 prosentin välillä. Ainoastaan Kansan Uutiset on lainannut muita kuin suomenkielisiä päivälehtiä. Kokoomuksen lehtiä lainattiin 7—14 prosenttia, ja Päivän Sanomat sai kaikissa lehdissä suhteellisen suuren huomion. Oululainen Kansan Tahto antoi huomattavasti tilaa riippumattomille lehdille (26,4 %), jopa enemmän kuin oman puolueen äänenkannattajille.

Myös sosiaalidemokraattinen lehdistö lainaa oman puolueensa äänenkannattajia suhteellisesti lähes saman verran kuin kommunistilehdistö omiaan, mutta aivan saman verran se käyttää riippumattomiakin lehtiä (22,3 %). Sosiaalidemokraattinen lehdistö lainaa huomattavasti myös kokoomuksen ja keskustapuolueen lehtiä, enemmän kuin kommunistisia, ja kun Päivän Sanomain lainaaminenkin on hyvin vähäistä, ovat sosiaalidemokraattisen lehdistön »muut lehdet»-osastot lainausvalintojen osalta melko porvarillisia.

Eniten oman puolueen ja yleensä vasemmiston kannalla lainausvalinnoissaan olivat tässä ryhmässä kotkalainen Eteenpäin ja Turun Päivälehti, joissa suunnilleen joka toinen lainaus oli jostakin vasemmistolehdestä, ja jälkimmäisessä lisäksi joka kahdeskymmenes Päivän Sanomista. Porilaisen Uuden Ajan eniten lainaama ryhmä oli kokoomuslehdistö (26,8 %), sama lehti lainasi myös kommunistilehtiä puolta vähemmän kuin sosiaalidemokraattinen lehdistö keskimäärin. Puolueen pää-äänenkannattaja pitää sopivimpina leikeltävinä riippumattomia lehtiä (33 %), kun taas Kansan Lehden piirteenä on kohtalaisen runsas ruotsinkielisten lehtien lainaaminen.

Kokoomuksen lehdissä ovat omasta puoluelehdistöstä otetut lainaukset toisella sijalla (25,7 %). Eniten tämä lehdistö lainaa riippumattomia lehtiä (36,5 %). Varsinkin ruotsinkielisten lehtien lainaaminen on vähäistä, eikä vasemmistolehtien yhteinen osuus tee kuin 16 prosenttia kaikista lainauksista.

Tutkituista kokoomuslehdistä turvautui oman puolueen lehtiin eniten Satakunnan Kansa (34,1 %), mutta se käytti suhteellisesti eniten myös kommunistilehtiä (7,3 %). Vähiten lainasi oman puolueen lehtiä Uusi Suomi (19,6 %), kun taas Vaasa turvautui muita enemmän riippumattomiin lehtiin (45,3 %).

Keskustapuolueen lehdet lainaavat eri ryhmien lehtiä melko tasaisesti suosien kokoomuslehtien tapaan eniten riippumattomia (24,5 %), toiseksi eniten kokoomuslehtiä (19,1 %), kolmanneksi omiaan ja neljänneksi sosiaalidemokraattisia lehtiä. Päivän Sanomat saa tässä ryhmässä verrattain huomattavan sijan. Myös kommunistilehdistölle antoi keskustapuolueen lehdistö enemmän tilaa (11,2 %) kuin muut porvarilliset lehtiryhmät.

Tämän ryhmän lehtien lainaustavat muistuttavat suuresti toisiaan. Ainoastaan Pohjolan Sanomat piti oman puolueen lehtiä tärkeimpinä lainattavien ryhmänä (28,3 %), kun taas Suomenmaa, joka vähemmän kuin muut lainasi oman puolueen lehtiä, käytti muita enemmän vasemmistolehdistä poimittuja lainauksia (39,3 %). Savon Sanomat suosi muita enemmän kommunistilehtiä (15,9 %). Maaseudun Tulevaisuus oli merkittäväällä sijalla sen ja Ilkan lainaustilastossa (4,5 ja 4,2 %).

Omaksi ryhmäkseen tässä tutkimuksessa otettiin siis Päivän Sanomat, joka joutuu yksin ollessaan siten aina lainaamaan »vieraan» ryhmän lehtiä. Etusijalle se asettaa riippumattomat lehdet, mutta Päivän Sanomain kommunistilehdille antama huomio ylittää selvästi muiden ryhmien tavat, ellei oteta lukuun kommunistilehtien omia lainauksia. Toinen Päivän Sanomain huomattava piirre on aikakauslehtien runsas käyttö.

Jos kehitellään lehtiryhmien järjestystä sen mukaan, kuinka paljon eri ryhmät käyttivät esimerkiksi porvarillisia lehtiä »muut lehdet»-osastoja muodostaessaan, voidaan todeta, että tässä suhteessa porvarillisin on kokoomuslehdistö (noin 80 %), toisena riippumaton lehdistö (yli 70 %) ja kolmantena ruotsinkielinen lehdistö (noin 70 %). Jos lukuun otetaan myös lainattujen ruotsinmaalaisten lehtien puoluejakautuma, ovat ruotsinkieliset lehdet silloin porvarillisempia kuin riippumattomat. Seuraavina — porrasta alempana — ovat keskustapuolueen (64 %) ja sosiaalidemokraattien lehdistöt (noin 60 %). Vielä Päivän Sanomainkin valinta kallistuu hieman porvarilliselle puolelle (52 %), mutta kommunistinen lehdistö pitää »muut lehdet»-osastonsa »sosialistisina» ottaen vain noin 40 prosenttia lainauksistaan porvarillisista lehdistä.

Muiden kuin päivälehtien osalta lienee syytä todeta, että aikakauslehtiä käyttävät eniten Päivän Sanomat, ruotsinkielinen päivälehdistömme, riippumattomat lehdet ja melko runsaasti myös kokoomuslehdistö. Ulkomaisia (= ruotsalaisia) sanoma- ja aikakauslehtiä lainaavat vain ruotsinkieliset lehtemme, Maaseudun Tulevaisuutta siteeraavat suomenkielinen porvarillinen lehdistö ja Päivän Sanomat, kun taas Kotimaahan ja Sanaan kiinnittävät huomiota vain suomenkieliset porvarilliset lehdet.

Lehtiryhmien ja lehtien suosituimmuusjärjestys

Kun laskelmissa otetaan huomioon myös ne lainaukset, jotka ovat tapahtuneet oman lehtiryhmän sisällä, on suosituimmuusjärjestys seuraavan asettelman vasemmanpuoleisen pystyrivin mukainen. Oikeanpuoleinen rivi osoittaa järjestyksen silloin, kun prosentuaalisissa osuuksissa ei oteta huomioon saman lehtiryhmän sisällä tapahtuvia, siis »omien» tekemiä lainauksia.

Lehtiryhmien ja muutamien lehtien osuudet kaikkien 31 lehden »muut lehdet»-osastoissa

	%
riippumattomat	23,7
kokoomuslehdistö	17,2
sos.dem. lehdistö	15,1
keskustap. lehd.	14,6
Skdl/Skp:n lehd.	10,4
ruotsinkiel. lehd.	8,5
Päivän Sanomat	3,7
suomal. aikakausl.	3,7
Maaseudun Tulevais.	1,4
ulkom. sanomalehdet	0,9
Suomen Uutiset	0,2
ulkom. aikakausl.	0,2
Kotimaa	0,2
Sana	0,2
	<u>100,0</u>

Lehtiryhmien osuudet muiden kuin oman ryhmän lehtien »muut lehdet»-osastoissa

	%
riippumattomat	22,8
kokoomuslehdistö	15,1
keskustap. lehd.	13,9
sos.dem. lehd.	13,5
Skdl/Skp:n lehd.	8,3
ruotsinkiel. lehd.	1,9

Koska keskustapuolueen lehdistö ei lainaa yhtä runsaasti omia lehtiään kuin eräät muut ryhmät, ei se ole yhtä korkealla vasemman- kuin oikeanpuoleisessa rivissä. Riippumattomat lehdet muodostavat selvästi lainatuimman ryhmän, ovathan ne mielipiteiltään sitoutumattomia ja levikkinsä vuoksi huomionarvoisia. Päivän Sanomia lainataan suunnilleen saman verran kuin suomalaisia aikakauslehtiä yhteensä. Tässä tulee jälleen esiin ruotsinkielisen lehdistömme »eristyneisyys». Vasemman rivin prosenttiluku on sen kohdalla yli neljä kertaa suurempi kuin oikeanpuoleisessa rivissä. Ilmeisesti kunkin lehtiryhmän levikki ja lehtien asema ilmestymispaikkakunnilla vaikuttavat lainattavuuteen enemmän kuin lehtien lukumäärä; esimerkiksi keskustapuolueella ja sos.dem.puolueella on enemmän lehtiä kuin kokoomuksella (14—11—8).

Yksityisten lehtien lainatuksi tulemisen mahdollisuuksia tarkasteltiin vain päälehtien osalta. Jokaisen kohdalla tuli siis kysymykseen se, kuinka usein muut 30 lehteä tätä lainasivat. Oheiset prosenttiluvut on laskettu yli kaikkien lehtien, joten ne ilmoittavat, kuinka suuren määrän prosentteissa muiden 30 lehden »muut lehdet»-osastoissa muodostivat Helsingin Sanomista, Suomenmaasta jne. otetut lainaukset. Suosituimmuusjärjestys oli seuraava:

Helsingin Sanomat	12,1 %
Suomenmaa	9,3
Suomen Sosialidem.	8,9
Uusi Suomi	7,9
Kansan Uutiset	7,2
Päivän Sanomat	3,9
Hufvudstadsbladet	1,4

Kuten riippumattomat lehdet ryhmänä, oli myös pääkaupungin lehdistä riippumaton selvästi eniten lainattu. Ruotsalaisista Nya Pressenin osuus lehtien »muut lehdet»-osastoissa oli suurempi kuin Hufvudstadsbladetin (1,6 %), ja myös tutkimuksen ulkopuolella oleva Västra Nyland on ruotsinkielisten päälehteä lainatumpi. Tasan 6 prosenttia tutkittujen lehtien lainauksista oli otettu suurimmasta kokoomuslehdestä, Aamulehdestä. Helsingin aamulehtien osuus on kuitenkin varsin merkittävä sanomalehtien »muut lehdet»-osastoissa, sillä suunnilleen joka toinen lainaus on otettu niistä.

Lehtien kannanotot lainauksiin

Kuten edellä mainittiin, on lehdillä useita tapoja toimittaa »muut lehdet»-osastoon. Yleisin tapa on muutamalla sanalla valaista lainatun kirjoituksen kokonaissisältöä, vaikka tätäkään ei kaikissa lehdissä pidetä tarpeellisenä. Silloin tällöin liitetään tähän selostukseen myös lehden oman kannan ilmaiseva kommentti.

Taulukko 2 Kannanottojen määrä prosentteina kaikista lainauksista

	negat. komm.	posit. komm.	yhteensä
sos.dem. lehd.	6,5	0,3	6,9
Skdl/Skp:n lehd.	4,0	0,4	4,4
kokoomuslehd.	2,4	1,5	3,9
keskustap. lehd.	3,6	—	3,6
ruotsink. lehdistö	0,4	—	0,4
riippumaton lehd.	0,4	—	0,4
Päivän Sanomat	3,4	—	3,4

Tutkituista lehdistä ahkerin oman mielipiteen esittäjä lainausten yhteydessä oli Hämeen Yhteistyö (13,7 %). Sen kannanotoista vajaa neljännes ilmaisi kuitenkin positiivista asennoitumista lainattavan lehden kantaan, kun sen sijaan Suomen Sosialidemokraatin kaikki 13,4 prosenttia olivat negatiivisia arviointeja. Toinen sosialidemokraattinen lehti, Kansan lehti, oli myös innokas oman mielipiteensä esittäjä. Se kommentoi joka kymmenettä lainausta, lähes aina negatiiviseen sävyyn. Suunnilleen yhtä usein esitti kantansa myös Uusi Suomi, mutta sen kannanotoista runsas kolmannes oli positiivisia. Viidenneksi ahkerin arvostelija oli Suomenmaa; lähes 9 prosenttia lainauksista oli varustettu negatiivisin kannanotoin.

Suuri osa lehdistä jätti lainaukset tässä suhteessa kuitenkin arvioimatta. Sosiaalidemokraattisista lehdistä tällainen oli Uusi Aika, kommunistisista niinkään porilainen edustaja Satakunnan Työ sekä Uusi Päivä, kokoomuslehdistä Satakunnan Kansa ja Karjalainen, keskustapuolueen lehdistä Savon Sanomat ja Keskisuomalainen sekä riippumattomista ja ruotsalaisista kaikki muut paitsi Etelä-Suomen Sanomat ja Nya Pressen, joissa oli yksi kannanotto. Puoluelehdistä pää-äänenkannattajat olivat kärkkäimpiä lausumaan oman mielipiteensä lainausten yhteydessä — pienenä poikkeuksena Kansan Uutiset, joka jäi ryhmässään toiseksi.

Huomattavan paljon negatiivisia kommentteja esiintyi vasemmistolehdistä. Negatiiviset kommentit liitetään sosialistisessa lehdessä tavallisesti porvarillisesta otettuun lainaukseen ja päinvastoin. Positiivisia huomautuksia liittävät lainauksiin sosialistiset lehdet vain silloin, kun kyseessä on sitaatti sosialistisesta lehdestä, ja vastaavasti omalla tahollaan tekevät porvarilliset lehdet. Tämä sääntö piti paikkansa 52 tapauksessa 58:sta eli noin 90-prosenttisesti. Tässä aineistossa tuottivat sosialistilehtien piirissä ristiriitaa käsitykset ay-liikkeestä ja Skp:stä, porvarillisten lehtien joukossa taas atomivoimalakysymys ja kunnallisvaalit. Lehdistön piirissä näyttää siis »vedenjakajana» toimivan puolueideologinen perusjako sosialistisiin ja ei-sosialistisiin eikä mikään suhteellisen lyhytaikainen hallitus-oppositiojakautuma.

Sellaiseen keskustelutapaan, jota tässä luvussa on käsitelty, eivät lehdet kuitenkaan kernaasti ryhdy. Ainoastaan 3,4 prosenttia kaikista lainauksista oli varustettu sellaisella kommentilla, jossa lehti selvästi ilmoitti, oliko sen mielipide toinen kuin lainatun lehden vai kannattiko se lainauksessa esitettyjä ajatuksia. On tosin vähintäänkin arveluttavaa jaotella lehtiä sen mukaan, onko niissä yksi tai ei yhtään kannanottoa, sen sijaan voidaan pitää selvänä, että tärkeimmät puoluelehdet tuovat kantansa esiin useammin kuin maakuntalehdistö, ja näistä lujaoitteisin arvostelija on Suomen Sosiaalidemokraatti.

Lainausten aihejakautuma

»Muut lehdet»-osaston aihevalikoima määräytyy edellisen päivän pääkirjoitusten ja muiden artikkelien aiheiden mukaan. Kahden viikon yhtäjaksoinen aika saattaa tässä suhteessa olla vinouttava, sillä tähän ajankohtaan osuivat sekä osittain Tšekkoslovakian kriisi että Suomen hallituksen tekemä ratkaisu atomivoimalakysymyksessä. Näistä aiheista kirjoitettiin runsaasti. Lisäksi luokitus tehtiin melko karkealla luokkaskaalalla, kahdek-

san luokan puitteissa, jotka näkyvät oheisessa asetelmassa. Kaikki 31 lehteä huomioon ottaen muodostui lainausten aiheenmukainen prosentuaalinen jakautuma seuraavaksi:

1. Talous	40,7
2. Sisäpolitiikka	16,8
3. Sekal. aiheet	15,8
4. Kansainv. pol.	14,5
5. Kunnall. pol.	5,1
6. Kulttuuri	4,5
7. Urheilu	1,9
8. Suomen ulkopol.	0,7
	<u>100,0</u>

Sekaluokkaan luokiteltiin kaikki ne lainaukset, jotka eivät kuuluneet seitsemään muuhun luokkaan. Tällaisia olivat mm. liikenneasiat, vesien suojele ja syntyvyyden säännöstely. Kulttuuriin luokiteltiin mm. uskonnolliset kysymykset, ja Suomen ulkopoliittikan vähyyt selittyy osittain sillä, että atomivoimalakeskustelu luokiteltiin taloudelliseksi asiaksi.

Aiheluokitus osoittaa siis myös sitä, mitkä aihealueet Suomen lehtien pääkirjoituksissa ja jälkiartikkeleissa, joita tavallisimmin lainataan, ovat keskeisimpiä. Luokituksen karkeus on paisuttanut sekaluokan liian suureksi, mutta toisaalta pääkirjoitusten aihepiiri on periaatteessa rajaton. Mitä tulee eri lehtiryhmien painotuksiin, voidaan todeta, että kokoomuslehdistö lainasi suhteellisesti eniten taloudellisia kirjoituksia (47,3 %), sitten sos.dem.lehdistö (43,3 %) ja keskustapuolueen lehdistö (39,4 %). Vähiten taloutta koskevia artikkeleja lainasi Tpsl:n »ryhmä» (34,8 %). Kaikissa lehtiryhmissä tämä oli kuitenkin selvästi lainatuin alue.

Taloutta painotti lehdistä eniten kokoomuksen Satakunnan Kansa (56,1 %), seuraavana Aamulehti (53,3 %) ja edelleen kokoomuksen Vaasa (50 %), jonka kanssa samaan prosenttilukuun päätyivät kommunistien Satakunnan Työ ja Hämeen Yhteistyö. Tasaisin talouden painottaja oli sosiaalidemokraattinen ryhmä, jonka lehdet päätyivät prosenttilukujen 41,7 ja 44,8 välille.

Muiden sisältöluokkien suhteen ei eri lehtiryhmien välillä ollut suuria eroavuuksia. Sisäpolitiikan, kansainvälisen politiikan ja sekalaisen aineiston painotusjärjestys saattoi jollain ryhmällä olla toinen kuin koko päivälehdistöllä, mutta eroavuudet olivat vähäisiä, ovathan luokat koko aineistossa suunnilleen yhtä suuria. Näistä painotuksen »peruslinjoista» poikkesi selvimmän riippumattomien ryhmä, jolla oli kunnallispolitiikkaa ja kansainvälistä politiikkaa käsitteleviä lainauksia yhtä paljon.

Yhteenveto

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten lehtien välistä keskustelua haittaa aivan ilmeisesti kielimuuri. Ruotsinkielisten lehtien »muut lehdet»-osastojen lainauksista puolet on otettu samankielisistä lehdistä, kun tämän lehtiryhmän lukumääräinen osuus maamme kolmipäiväisistä sanomalehdistä on vain noin 14 prosenttia. Ruotsinkielisten lehtien osuus suomenkielisten lehtien tekemissä lainauksissa on erittäin vähäinen vaihdellen eri lehtiryhmissä 0:n ja 3:n prosentin välillä.

Porvarillisin »muut lehdet»-osasto oli kokoomuksen lehdistöllä, lähes 80 prosenttia lainauksista oli otettu porvarillisista lehdistä. Osastojen jakautumat seuraavat totuttua puolueideologista perusjärjestystä siten, että ruotsinkielinen lehdistö on oikealta lukien toisena, sitten keskustapuolueen, sosiaalidemokraattien, Tpsl:n ja Skdl/Skp:n lehdistö. Puolueista riippumaton (porvarillinen) lehdistöryhmä sijoittuu ko. osaston porvarillisuuden suhteen ruotsinkielisen lehdistön rinnalle. Jos myös lainauksiin liitetyt kannanotot otetaan huomioon, ero sosialististen ja porvarillisten lehtien välillä hie-man syvenee.

Oman puolueen tai muulla perusteella samaan ryhmään luokiteltujen lehtien suosiminen ei osoittautunut aivan odotetun mukaiseksi, vaikka edellä kuvattu lehtiryhmien perusjärjestys heijastuukin »muut lehdet»-osastoissa. Puoluerajat ovat lehtien lukumäärätkin huomioon ottaen liian ahtaat, jotta oman puolueen lehtiä voitaisiin aivan suvereenisesti suosia. Ruotsalaisten lisäksi riippumattomat ja kommunistiset lehdet käyttivät oman ryhmän lehtiä eniten. Kaikilla muilla ryhmillä on lainausten enemmistö otettu porvarillisista lehdistä paitsi kommunistisella lehdistöllä, jonka lainauksista vain 40 prosenttia on porvarillisista lehdistä. Päivän Sanomain »muut lehdet -politiikka» on vain hivenen »porvarillista».

Puoluelehdistöistä kommunistien ja keskustapuolueen lehdistöt ovat lainaustavoissaan eniten yhtenäisiä. Yleensä pää-äänenkannattajat näyttävät kiinnittävän huomiota muihin ryhmiin enemmän kuin puolueiden maakuntalehdet, jotka usein pitävät tärkeänä lainata juuri oman puolueen pää-äänenkannattajaa.

Kun ei oteta huomioon oman ryhmän tekemiä lainauksia, ovat riippumattomat lehdet suosituimpia lainattavia. Nehän eivät ole sidottuja päivän kysymysten käsittelyssä mihinkään puolue- tai muihin ohjelmiin. Toiseksi eniten lainataan kokoomuslehtiä, joita ei lukumääräisesti ole paljon (8 kpl.), mutta jotka levikeiltään ovat yleensä voimakkaita, kuten riippumattomat lehdetkin. Keskustapuolueen ja sosiaalidemokraattien lehtiä lainataan suunnilleen saman verran, kommunistilehdistöä noin puolet kokoomuslehtien määrästä. Päivän Sanomat on melko hyvin esillä, sillä sitä lainataan lähes

50 prosenttia siitä määrästä, johon kahdeksan lehden Skdl-ryhmä toisten lehtien palstoilla ylittää. Ruotsinkielisten osuus on varsin vaatimaton.

Helsingin lehtien osuus »muut lehdet»-osastoissa on merkittävä. Kun Helsingin aamulehdet vastaavat noin kahdeksaa prosenttia maamme päivälehdistön lukumäärästä ja runsasta neljänneestä lehdistömme kokonaislevikistä, muodostavat niistä otetut lainaukset noin puolet. Lainatuin lehti on Helsingin Sanomat, enemmän kuin joka kymmenes sitaatti otetaan sen artikkeleista.

Lainaavien lehtien kannanottojen määrä lainattavien lehtien mielipiteisiin on vähäinen (3,4 % lainausten määrästä). Valtaosa näistä kommentista on kielteisiä, ja ne suuntautuvat tavallisesti sosialistisista lehdistä ei-sosialistisiin ja päinvastoin. Tässä siis mielipide-eroavuudet ilmenevät tämän pysyvän rajalinjan mukaisina eivätkä seuraa muita mahdollisia jakoja. Kannanottoja esiintyy vasemmistolehdiställä enemmän kuin porvarillisilla ja puolueiden pää-äänenkannattajilla keskimääräistä enemmän kuin maakuntalehdillä. Kun pää-äänenkannattajissa on lainauksiakin enemmän kuin maakuntalehdissä, kiinnostävät ne siten enemmän huomiota poliittisiin mielipideosastoihin ja politiikan tekoon yleensä kuin muut.

Lainausten aihepiirijakautuma on varsin selväpiirteinen ja seuraa tietenkin mielipideartikkelien yleistä linjaa. Taloudellisilla kysymyksillä on selvästi tärkein sija, kun taas kansainvälinen politiikka ja sisäpolitiikka tuntuvat keskenään yhtä merkittäviltä. Kulttuurin osuus sen laaja-alaisuudesta huolimatta on pääkirjoituksissa ja siten myös »muut lehdet»-osastoissa vähäinen.